

Protocol Excellentie obs De Kromme Draai

DE
KROMME
DRAAI

o.b.s. De Kromme Draai
Den Hoeff 49, 2865XR Ammerstol
telefoon: 0182-352607
www.dekrommedraai.nl
info.krommedraai@onderwijsprimair.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	3
De doelgroep	3
De definitie	3
Onderpresteren	3
Selectiecriteria	4
Signalering en diagnose	5
SiDi	5
De signaleringsfase	5
De diagnosefase	5
De uitvoeringsfase	6
Valkuilen	6
Gevarendriehoek	6
Executieve functies en vaardigheden	6
Mindset	7
Begeleiding	8
Onderwijsbehoeften	8
Ondersteuningsbehoeften	8
Onderwijsaanbod	8
Compacten	8
Verrijken	9
Doelen stellen	9
Versnellen	9
Rapportage	10
Parnassys	10
Oudergesprekken	10
Rapporten	10
T-OPP	10
Bijlage 1 Voorbeelden van onderwijsbehoeften voor excellente leerlingen	11
Bijlage 2 Voorbeelden van ondersteuningsbehoeften voor excellente leerlingen	12
Bijlage 3 Taxonomie van Bloom	13
Bijlage 4 Denksleutels	14
Bijlage 5 Voorbeelden van doelen voor excellente leerlingen	17
Bijlage 6 Doelen- en vaardighedenlijst	18

Inleiding

In het reguliere basisonderwijs zijn 10 tot 15% van de leerlingen (hoog)begaafd. Als het om een leerling van leerjaar 1, 2 en 3 gaat, noemen we dit een leerling met een ontwikkelingsvoorsprong. Op De Kromme Draai vinden we het belangrijk dat we iedere leerling zoveel mogelijk kansen bieden om zich optimaal te ontplooiën. In dit Protocol Excellentie geven we aan hoe we om willen gaan met leerlingen, die meer dan gemiddeld begaafd zijn.

Bekende problemen bij onvoldoende erkenning en aanpak van deze kinderen kunnen zijn: onaangepast gedrag, demotivatie, slechte werkhouding en verlies van eigenwaarde. De school onderkent deze problemen en wil met de implementatie van dit protocol waarborgen dat er voor deze groep kinderen binnen onze school een adequate aanpak is. Met ons handelen willen we onderpresteren voorkomen. Op welke manier de school de begeleiding verzorgt zal met de ouders besproken worden.

Dit protocol moet een praktische leidraad zijn voor leerkrachten en ouders.

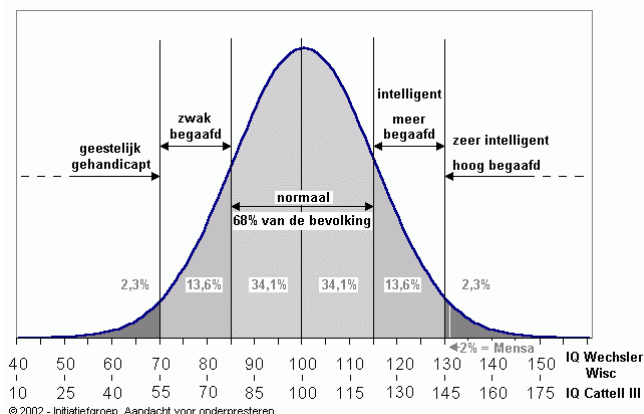
De doelgroep

De definitie

Binnen de groep excellente leerlingen is er een verschil tussen de (hoog)begaafde en intelligente leerlingen.

Intelligente leerlingen: Bij deze leerlingen is er sprake van overtuigend goede, intellectuele vermogens. Zij scoren goed op toetsen en zijn snel klaar met hun werk. Deze leerlingen zijn blij met veel werk.

(Hoog)begaafde leerlingen: Bij deze leerlingen is er sprake van een combinatie van overtuigend goede, intellectuele vermogens en duidelijk waarneembare uitingen van creërend denkvermogen. Bij kleuters spreken we van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong. Het IQ (de intelligentie) is vanaf een jaar of zeven à acht betrouwbaar te meten. Onderzoek kan wel eerder plaatsvinden, alleen de betrouwbaarheid neemt toe met de jaren.

Bij hoogbegaafdheid is er sprake van een IQ boven de 130 (dit is bij ongeveer 2,5% van alle mensen het geval). Hoogbegaafdheid is meer dan intelligentie. Hoogbegaafde leerlingen hebben een brede interesse, zijn snel van begrip en kunnen snelle denkstappen maken. Ze zijn verbaal (talig) vaak sterker dan leeftijdsgenoten. Het zijn scherpe waarnemers, die ook veel doorvragen. Ze denken op verschillende manieren na: analytisch, creatief en praktisch. Wanneer hoogbegaafde leerlingen structureel te weinig uitdaging krijgen, kunnen ze gaan onderpresteren.

Onderpresteren

Het is van belang dat (hoog)begaafdheid zo vroeg mogelijk wordt opgemerkt. Al in de 1e week van de basisschool past een leerling zich aan. Herkenning wordt lastig wanneer de leerling zich ongemerkt heeft aangepast en is gaan onderpresteren. Meisjes vertonen vaak gewenst gedrag, waardoor ze niet opvallen. Jongens daarentegen gaan vaak negatief en ongewenst gedrag vertonen.

Onderpresteren is langdurig minder presteren dan op basis van de aanwezige gegevens en mogelijkheden van iemand verwacht mag worden. Leerlingen die onderpresteren hebben een verkeerd beeld van wat leren inhoudt. Zij denken dat de definitie van leren is: 'iets wat ik al weet en kan, vele malen herhalen, zonder dat het iets

toevoegt aan mijn beheersing'. De definitie van leren moet zijn: 'iets wat ik nog niet weet of kan, dat ga ik oefenen, zodat ik het daarna (beter) beheers'.

Vaak gaat het alleen over de negatieve kenmerken van onderpresteeders. Maar ze hebben zeker ook positieve kenmerken.

De positieve kenmerken van onderpresteeders:

- Ze hebben ongewone interesses en een levendige verbeelding.
- Ze lezen vaak veel in hun vrije tijd en hebben een grote feitenkennis.
- Ze komen in een een-op-een gesprek welbespraakt en intelligent naar voren.
- Ze begrijpen en onthouden informatie goed als ze geïnteresseerd zijn.
- Ze zijn gevoelig.
- Ze hebben een grote ontdekkingsdrang en creativiteit.

Daarnaast zijn er ook de negatieve kenmerken van onderpresteeders.

Enkele voorbeelden kunnen zijn:

- Ze leveren weinig inspanning en zijn niet gewend moeite te doen om succes te behalen.
- Ze hebben geen of weinig doorzettingsvermogen en zelfdiscipline.
- Ze zijn moeilijk aan het werk te krijgen en vinden het lastig om een taak vol te houden.
- Ze maken onnodige fouten, waardoor er een neerwaartse lijn komt in hun prestaties.
- Ze hebben slechte leer-/werkstrategieën en een hekel aan automatiseren.
- Ze hebben een negatief zelfbeeld en zelfvertrouwen.

Het is niet zo dat alle onderpresteeders alle kenmerken hebben.

Er zijn twee soorten onderpresteeders: relatieve en absolute onderpresteeders. Bij relatief onderpresteren haalt de leerling lagere scores dan van hem of haar verwacht wordt, maar deze liggen nog wel op het gemiddelde niveau van de klas. Dit is vaak het geval bij leerlingen die niet op willen vallen. Vaak zijn dit meisjes. Bij absoluut onderpresteren behaalt de leerling resultaten die onder het niveau van de klas liggen.

Er kunnen verschillende oorzaken zijn waarom leerlingen gaan onderpresteren. Enkele voorbeelden:

- een gebrek aan uitdaging
- een gebrek aan motivatie
- aanpassingsgedrag
- slechte leer-/werkstrategie
- sociaal-emotionele problemen

Vaak krijgen onderpresteeders een verkeerd of negatief zelfbeeld. Het kind ervaart dat het niet aan de verwachtingen voldoet. Ouders, kind en school moeten een actieve rol spelen om dit zelfbeeld te verbeteren. Onderpresteeders kunnen depressief, faalangstig of perfectionistisch worden. De basis voor de oplossing is een goede relatie met de leerling. Onderpresteeders moeten hulp krijgen en begeleid worden om te leren leren.

Selectiecriteria

Om te bepalen of een leerling in aanmerking komt een verdiept arrangement, maken we gebruik van onderstaande selectiecriteria:

- bij het LVS CITO een A (niveauwaarde >4,5) score
- goede resultaten in de groep, ook op methodegebonden toetsen (80 % norm)
- weinig instructiebehoefte
- snel van begrip
- snel klaar met werk en met een goed resultaat
- een goede motivatie en werkhouding
- zelfstandigheid
- behoefte aan(veel) uitdaging
- een jaar versnelling
- een IQ van 115 of hoger (indien bekend)
- vermoeden van 'onderpresteren'
- positieve scores op de groepssignalering van de SiDi 3

Belangrijke informatiebronnen naast toets- en observatiegegevens (leerkracht) zijn:

- informatie van de ouders
- informatie van derden (bijvoorbeeld peuterspeelzaal)
- informatie uit extern onderzoek

Tot onze doelgroep behoren leerlingen die 'scoren' op meerdere van bovenstaande criteria! De uiteindelijke beslissing of een leerling voldoet aan de 'norm' om tot de groep 'excellente leerlingen' te behoren wordt genomen in overleg met de leerkracht(en), coördinator leerlingenzorg (CLZ) en ouders.

Signalering en diagnose

SiDi

Op De Kromme Draai gebruiken we de SiDi. Dit is een protocol voor **Signalering en Diagnostisering** van intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs. Het instrument bestaat uit een signalerings-, diagnose- en uitvoeringsfase.

De signaleringsfase

Binnen de signaleringsfase gaat het om de vroegtijdige signalering van kleuters op het moment van aanmelden bij onze school. De ouders kunnen dan gevraagd worden om een vragenlijst in te vullen, wanneer uit het intakegesprek blijkt dat we wellicht te maken hebben met een kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong. Verder maken we gebruik van een jaarlijkse signalering. Deze lijst vullen de groepsleerkrachten eenmaal per jaar, in oktober, voor de gehele groep in. Er is een groepssignaleringslijst voor groep 1/2 en voor groep 3 t/m 8. Bij deze signalering wordt er gekeken naar 12 leeraspecten en de mogelijke ontwikkelingsvoorsprong op deze gebieden (deel 1). Daarnaast kijken we naar signalen voor zorg over zelfbeeld, omgang en werkhouding (deel 2). Voor de kinderen die in groep 1 t/m 5 zijn geïndiceerd als kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong of als (hoog) begaafd, wordt het tweede deel van deze signaleringslijst niet opnieuw ingevuld. In groep 6 wordt deel 2 weer voor iedereen ingevuld.

De diagnosefase

Deze fase bestaat uit een oudervragenlijst, de leerkrachtdiagnoselijst, toetsgegevens worden onder de loep genomen en er is een leerlingvragenlijst. Mocht er behoefte zijn aan een bredere kijk op de betreffende leerling, dan kan er in deze fase besloten worden om externe deskundigheid in te roepen. Dit zal een deskundige (vaak een psycholoog/orthopedagoog) zijn op het gebied van (hoog)begaafdheid van onze schoolbegeleidingsdienst Onderwijs Advies. Dit gebeurt altijd in overleg met ouders, om af te stemmen aan welke vorm van deskundigheid de meeste behoefte is. Het inschakelen van een extern deskundige is vooral zinvol, wanneer ouders en school in onvoldoende mate een goed beeld krijgen van de leerling.

Verder kan er een formulier ingevuld (zie stap 6 van de handleiding van SiDi) worden om meer zicht te krijgen op onderpresteren en/of versnellen.

De oudervragenlijst is een belangrijk onderdeel in deze fase, omdat ouders veel over hun kind weten te vertellen. Wanneer de groepsleerkracht de diagnoselijst heeft ingevuld, ontstaat er een beeld over de volgende items: leervermogen (probleemoplossend vermogen, creatief denken, overige denkvaardigheden), motivatie/taakgerichtheid, zelfstandigheid/ zelfregulering, sociaal-emotionele competentie, houding tegenover school, zelfbeeld en leerprestaties.

Bij de diagnoselijst voor de groepen 1 en 2 zit dit iets anders in elkaar. Na het intakegesprek kan aan ouders gevraagd worden of zij de oudervragenlijst voor groep 1 en 2 in willen vullen, wanneer er gedacht kan worden aan een kleuter met een mogelijke ontwikkelingsvoorsprong. Mocht daar een signaal uit komen voor deze mogelijke ontwikkelingsvoorsprong, dan vult de groepsleerkracht de leerkrachtdiagnoselijst voor groep 1 en 2 in. Deze kleuterobservatielijst voor het identificeren van een ontwikkelingsvoorsprong geeft informatie over de volgende items: leervermogen, sociaal emotionele vaardigheden, motoriek, zelfbeeld, motivatie, prestaties, houding tegenover school en taakgerichtheid. Mocht de leerkracht in de loop van het schooljaar signalen opvangen van een mogelijke ontwikkelingsvoorsprong, dan wordt in overleg met de CLZ besloten om voor deze leerling de lijst van de groepssignalering in te vullen om te checken of het vermoeden klopt. Daarna vult de leerkracht eventueel de leerkrachtdiagnoselijst in en gaat in overleg met ouders.

Een kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong is een leerling die kan opvallen door een of meer van de volgende kenmerken:

- Een hoge score op kleutertoetsen/ ontwikkeling van functies
- Een taalgebruik boven leeftijdsniveau
- Een sterk geheugen
- Een specifieke, gedurende lange tijd, interesse op een bepaald terrein
- Bedenkt creatieve oplossingen voor bepaalde problemen
- Leert zichzelf lezen, rekenen en/of tellen
- Is nieuwsgierig, stelt vragen, is opmerkzaam, observeert
- Is betrokken, neemt initiatieven
- Is onderzoekend, experimenteert, bouwt, ontwerpt
- Heeft een rijke fantasie, groot voorstellingsvermogen
- Heeft sterke concentratie
- Heeft oorspronkelijke humor
- Is onafhankelijk, kan alleen spelen en werken
- Kan logisch denken, ziet relaties, verbanden, grotere patronen
- Is gevoelig, empatisch, zorgzaam

De toetsgegevens brengen wij in kaart m.b.v. ons Leerlingvolgsysteem. Het betreft de methodetoetsen en de niet-methodetoetsen (Citotoetsen die halfjaarlijks worden afgenomen).

De leerlingvragenlijst is een instrument om erachter te komen hoe het kind zelf over school denkt. Er is bewust gekozen voor een korte inventarisatie. Deze lijst is beschikbaar voor de groepen 3 t/m 8.

De uitvoeringsfase

Deze fase komt aan de orde, wanneer een leerling in aanmerking komt voor een andere aanpak dan de reguliere aanpak in de klas. Er zal dan een plan van aanpak gemaakt worden door de groepsleerkracht in samenspraak met de coördinator leerlingenzorg. Over de inhoud van dit plan van aanpak staat meer beschreven in de volgende twee hoofdstukken (begeleiding en rapportage).

Valkuilen

Bij begaafde leerlingen zijn er een aantal valkuilen. Te weten de zogenaamde gevarendriehoek: perfectionisme – faalangst – onderpresteren, de executieve functies en vaardigheden en mindset. Hieronder worden deze valkuilen kort beschreven.

Gevarendriehoek

Bij de gevarendriehoek passen de volgende 'uitspraken':

- Het gaat van een leien dakje.
- De resultaten kosten geen inspanning.
- De inspanning die in het 'gewone' werk nauwelijks nodig is, wordt gecompenseerd: foutloos en perfect.
- Leerlingen stellen te hoge eisen aan zichzelf met als gevolg faalgevoel.
- Door 'weg te lopen' voor nieuwe leerervaringen wordt de faalangst aangewakkerd.
- Leerlingen gaan voor 'veilig' en het onderpresteren is een feit

Executieve functies en vaardigheden

Executieve functies bepalen voor een groot deel je schoolsucces. Misschien wel meer dan intelligentie. Deze functies zijn aansturend en controlerend voor je hele doen en laten. Ze beïnvloeden je gedrag en je leren. Die aansturing gebeurt grotendeels onbewust. Je gebruikt deze executieve functies vooral in nieuwe situaties en minder in situaties die je vaak meemaakt. Iedere leerling heeft sterke en zwakke kanten in zijn of haar executief functioneren. Executieve functies zijn hersenfuncties die je allemaal kunt leren, je kunt ze trainen.

Voorbeeld:

Stel je voor dat een leerling in de klas goed oplet tijdens jouw instructie. Komt dat dan doordat hij goed zijn aandacht kan richten, zijn aandacht goed kan volhouden of doordat hij zijn impulsiviteit tot het reageren op andere prikkels kan onderdrukken?

In bovenstaand voorbeeld worden de volgende executieve vaardigheden onderscheiden: Taakinitiatie (beginnen aan de opgedragen taak), planning en het stellen van prioriteiten, het richten van aandacht en het volhouden, emotieregulatie, werkgeheugen, inhibitie (vermogen om je gedrag af te remmen), zelfinzicht en cognitieve flexibiliteit. Executieve vaardigheden helpen met het vertonen van doelgericht gedrag. Je kunt wel intelligent zijn, maar als je afgeleid wordt door elke prikkel in de klas dan wordt leren toch moeilijker.

Vuistregels voor het stimuleren van de executieve vaardigheden:

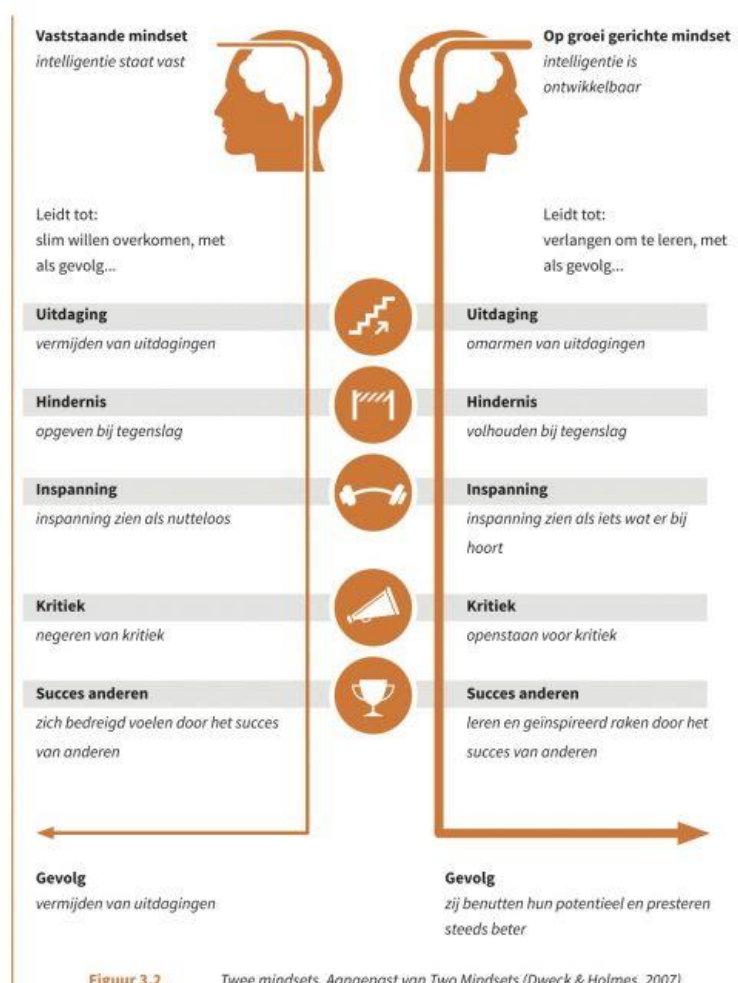
- stel vast wat je van een leerling kunt verwachten (asynchrone ontwikkeling: begaafd, maar wel een kind!)
- maak verschil tussen taken waar de leerling niet goed in is en taken die saai zijn
- maak gebruik van de intrinsieke motivatie
- geef precies voldoende steun om succes te boeken
- beloon de poging, niet het resultaat
- geef het goede voorbeeld
- breng humor in

Mindset

De term 'mindset' staat voor de manier waarop kinderen (en volwassenen) denken over zichzelf en in het bijzonder over hun intelligentie en kwaliteiten. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt tussen een vaste mindset en een groeimindset.

Kinderen met een vaste mindset geloven (bewust of onbewust) dat hun persoonlijke eigenschappen vast staan. Je bent met een bepaalde 'hoeveelheid' intelligentie en kwaliteiten geboren en hiermee zal je het de rest van je leven moeten doen.

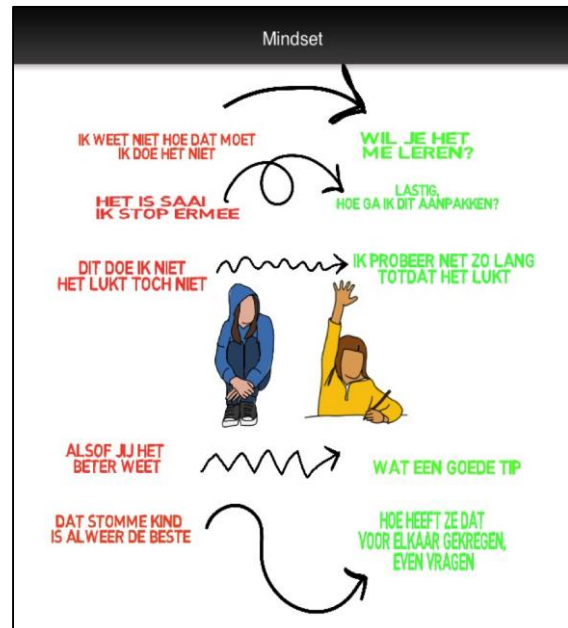
Kinderen met een groeimindset daarentegen geloven dat ze zichzelf steeds kunnen blijven verbeteren en ontwikkelen. Je talenten zijn slechts het startpunt en je kunt steeds blijven groeien door hard te werken en ervaring op te doen.

Bij excellente leerlingen is het van belang de groeimindset te stimuleren:

- Focus op het proces
Wat heb je geleerd? Hoe kreeg je het voor elkaar?
- Focus op de inspanning
Wat heb je goed doorgezet. Wat heb je hard geoefend.
- Focus op de groei
Zie je hoe je vooruit bent gegaan!
- Focus op het leren
Help met inzicht in wat er nog te leren valt.
- Focus op het leren van fouten
Geef de kans om fouten te maken.

Begeleiding

Onderwijsbehoeften

Een onderwijsbehoefte is datgene wat een leerling nodig heeft om in een schoolse omgeving zichzelf op een positieve manier te ontwikkelen. Het gaat daarbij om behoeften op didactisch en pedagogisch gebied. Iedere leerling heeft zijn of haar eigen specifieke onderwijsbehoefte. Dat wat een leerling nodig heeft, is namelijk voor iedereen net even anders en wisselt voortdurend. Meestal lijken de behoeften van leerlingen op elkaar en daardoor is het mogelijk de ondersteuning ervan in een groepje te laten plaatsvinden. Ook zijn er leerlingen van wie de onderwijsbehoefte zodanig afwijkt van die van de rest van de groep, dat ze er niet automatisch van profiteren wanneer de leerkracht ondersteuning aan de groep biedt.

(Voor een overzicht van onderwijsbehoeften, zie bijlage 1)

Ondersteuningsbehoeften

Bij ondersteuningsbehoeften wordt er gekeken naar dat wat leerkrachten nodig hebben om de onderwijsbehoeften te kunnen realiseren. Eigenlijk is het een soort recept waarmee de leerkracht de leerlingen kan voorzien in zijn onderwijsbehoeften.

(Voor een overzicht van ondersteuningsbehoeften, zie bijlage 2)

Bij de begeleiding van excellente leerlingen verandert de rol van leerkracht naar mentor/coach. De leerkracht stuurt de leerling aan met de juiste ondersteuningsbehoeften, zodat de leerling aan zijn onderwijsbehoeften kan werken en zich zo optimaal mogelijk kan ontwikkelen op didactisch en pedagogisch vlak.

Onderwijsaanbod

Onze groep leerlingen die uit de signalering en diagnose komt met het vermoeden van intelligent of (hoog)begaafd krijgt een passend onderwijsaanbod, een zogenaamd verdiept arrangement. Deze groep leerlingen heeft bij ons de naam '**De Sprinters van De Kromme Draai**'. Hieronder staat beschreven hoe dit passende onderwijsaanbod tot stand komt en wat er daarbinnen van deze leerlingen wordt verwacht.

Compacten

Het maken van aanpassingen in het onderwijsaanbod gebeurt d.m.v. compacten. Hiermee bedoelen we het overslaan van onnodige herhalings- en oefenstof uit de methode. Om te bepalen wat overgeslagen kan worden, wordt de leerlingen vooruit getoetst met de methodetoetsen voor rekenen en taal. Voor deze methodetoetsen toetsen we niet meer dan één blok vooruit. Voor spelling maken we een uitzondering. Voor dit taalonderdeel toetsen we een halfjaar vooruit met de Cito spellingtoets. Wanneer een leerling 80% of meer beheerst van de nog niet aangeboden stof, kan deze leerlingen de oefenstof compacten. Voor Cito-spelling is de norm

niveauwaarde > 4,5. De tijd die hierdoor vrijkomt, wordt gebruikt om te werken met het verrijkmateriaal (de werkmap). Hieronder wordt dit verder toegelicht. Deze vrijgekomen tijd wordt zo veel mogelijk geclusterd. Het werken met verrijkmateriaal wordt ingeroosterd en vindt plaats op een geplande tijd. Ons streven is om viermaal per week hiervoor 1 uur tijd te clusteren.

Wanneer leerlingen gaan compacten, doen zij wel altijd mee met de instructie van 'nieuwe lesstof'. Vaak zal dat een verkorte instructie zijn. Inoefenen hoort daar dan ook bij.

Voor het compacten geldt overigens dat dit voor elke leerling maatwerk is.

Verrijken

Intelligente en (hoog)begaafde leerlingen hebben behoefte aan een verdiept arrangement. De kenmerken van dit verrijksonderwijs zijn (onder andere):

- een doorgaande lijn in de school
- combinatie van confectie en maatwerk
- geïntegreerd binnen groep en school
- niet vrijblijvend: met evaluatie en beoordeling

Het verrijken van lesstof kun je splitsen in verbreden en verdiepen. Verdiepen is dieper op de leerstof in gaan, maar met andere vragen. Dit kan door gebruik te maken van de taxonomie van Bloom of de denksleutels (zie bijlage 3). Verbreden is de leerling een breder aanbod geven dan het methode aanbod (reguliere aanbod) bijv. door te werken met Slimme Taal (SLO), Rekenmeesters (Stenvert), Rekenrijgers (Zwijsen) of Detective Denkwerk (Bekadidact).

Doelen stellen

Bij een beredeneerd aanbod voor 'toptalenten' moet je op de volgende gebieden doelen stellen:

- vakinhoudelijke doelen
- attitude en werkhouding
- vaardigheden en leerstrategieën

Wij laten onze excellente leerlingen 'De Sprinters' iedere twee weken een doel stellen. Daar hoort ook evaluatie en reflectie op het doel bij.

(Voor een overzicht van de doelenlijsten die wij hiervoor gebruiken, zie bijlage 4)

Versnellen

Bij versnellen wordt in een hoger tempo dan bij gemiddeld presterende leerlingen de leerstof aangeboden. Dit kan door de leerstof te compacten of tempodifferentiatie toe te passen.

Als versnelling op meerdere vakgebieden plaatsvindt, kan besloten worden tot versnelde doorstroming waarbij een leerjaar wordt overgeslagen. Dit doen we pas nadat er een periode van minimaal een halfjaar is gewerkt met verrijking (verbreden en verdiepen) en dit niet meer aansluit bij de onderwijsbehoeften van de betreffende leerling (de ontwikkeling stagneert).

Uitgangspunten bij versnelde doorstroming:

- het blijft beperkt tot één leerjaar overslaan.
- versnelde doorstroming is altijd een individuele beslissing, de manier waarop of wanneer kan per leerling verschillen. Ouders worden bij deze beslissing betrokken. Zie hiervoor verder het protocol doubleren en versnellen.
- er vindt alleen versnelde doorstroming plaats wanneer de leerling eraan toe is.

Voordat er een versnelde doorstroming plaats vindt, wordt altijd de versnellingswenselijkheidslijst ingevuld.

'Het verdiept arrangement voor De Sprinters van De Kromme Draai':

- In de diepte: opdrachten moeilijker maken
  - complexer maken door verhogen aantal componenten
  - abstracter maken om redeneren uit te lokken
- In de breedte: meer willen weten
  - op school en thuis talenten benutten
  - tegemoet komen aan brede belangstelling
- In de ruimte: uitdagen tot creativiteit
  - open opdrachten
  - ruimte bieden aan creërend (denk)vermogen

Rapportage

Parnassys

Het plan van aanpak voor de excellente leerling wordt vastgelegd in Parnassys. Tijdens de groepsbesprekingen (overleg tussen directeur, coördinator leerlingenzorg en groepsleerkracht(en) over de resultaten en (groeps)plannen) wordt dit plan besproken. Wanneer nodig worden er aanpassingen gedaan. De voortgang van de leerling wordt goed gevolgd en met de leerling zelf besproken.

Oudergesprekken

Wanneer een leerling in aanmerking komt om tot 'De Sprinters van de Kromme Draai' te gaan horen, wordt dit met ouders besproken. Ouders krijgen dan de resultaten te zien van de ingevulde signalerings- en diagnoselijsten van de SiDi3. Tevens wordt tijdens dit gesprek besproken of er een T-OPP voor de leerling wordt opgesteld door de CLZ.

Tijdens de contactmomenten (3x per schooljaar in november, februari en juni) worden ouders bijgepraat over de vorderingen van hun kind. Er wordt dan ook gekeken naar de doelen waaraan de leerling de afgelopen periode heeft gewerkt. Mocht er behoefte zijn aan een gesprek tussendoor, dan kunnen ouders contact opnemen met de leerkracht van hun kind.

Rapporten

Op het rapport staat vermeld dat een leerling behoort tot 'De Sprinters van de Kromme Draai'. Voor deze leerlingen voegen wij bij de rapportage aan het einde van het schooljaar nog een overzichtsblad toe met daarop de doelen waaraan gewerkt is.

T-OPP

De afkorting T-OPP staat voor Talent-OntwikkelingsPerspectief Plan.

Dit is een document wat school, na overleg met ouders, vaststelt voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Hierbij gaat het om leerlingen die zich niet optimaal kunnen ontwikkelen (didactisch en pedagogisch).

Een T-OPP beschrijft ontwikkelingsmogelijkheden van een leerling op de lange termijn. Er wordt gekeken naar de doelen aan het einde van de schoolloopbaan, om vervolgens na te gaan wat nodig is om die doelen te bereiken.

Met leerlingen waarvoor een T-OPP is opgesteld, voeren wij een evaluatiegesprek één keer per twee weken om het doel waaraan gewerkt is te evalueren en een nieuw doel te kiezen.

Bijlage 1 Voorbeelden van onderwijsbehoeften voor excellente leerlingen

Leren en werken:

1. Dit kind heeft een leraar nodig die **verrijkende leeractiviteiten** aanbiedt op het juiste niveau.
  - Methodeverrijking (vlotte leerlingen)
  - Verdieping buiten de methode (intelligente en begaafde leerlingen)
  - Verbreding, zoals Spaans of programmeren (intelligente en begaafde leerlingen)
2. Dit kind heeft een leraar nodig die het kind ruimte biedt voor **eigen initiatief**, zoals meedenken over het verrijkingsprogramma.
3. Dit kind heeft een leraar nodig die inspeelt op specifieke **interesses** van het kind.
4. Dit kind heeft een leraar nodig die **ruimte** maakt binnen het reguliere programma (compacten en verkorte instructie) zodat het kind voldoende tijd heeft om aan verrijking toe te komen.
5. Dit kind heeft een leraar nodig die de verrijkingsstijd **clustert** (bijvoorbeeld 1 uur per dag), zodat het kind zich echt kan verdiepen in de verrijking.
6. Dit kind heeft een leraar nodig die een duidelijke **structuur** aanbrengt binnen het te maken werk (zoals een dag- of weektaak voor het kind).
7. Dit kind heeft een leraar nodig die duidelijke **afspraken** maakt en **eisen** stelt.
8. Dit kind heeft een leraar nodig die het proces van **werken** met het kind bespreekt (vooraf, tijdens en na de taak).
9. Dit kind heeft een leraar nodig die het kind leert **leren** door het aanbieden van heldere leerstrategieën.
10. Dit kind heeft een leraar nodig die het verrijkingswerk met kind **evalueert en beoordeelt** (in woorden, cijfers of op het rapport).

Omgaan met jezelf en de ander:

1. Dit kind heeft een leraar nodig die zich als '**sparringspartner**' opstelt (erkenning van begaafdheid, delen van humor, vragen naar belevenissen, begrijpende blikken).
2. Dit kind heeft een leraar nodig die ruimte biedt om ervaringen met en resultaten van het verrijkingswerk te **delen met groepsgenoten**.
3. Dit kind heeft een leraar nodig die ervoor zorgt dat het kind (ondanks het andere werk) sociaal-emotioneel gezien **bij de groep** wordt gehouden.
4. Dit kind heeft een leraar nodig die het kind in **contact** brengt met '**ontwikkelingsgelijken**' (het vinden van een werkmaatje: digitaal of fysiek, binnen of buiten de groep).
5. Dit kind heeft een leraar nodig die het kind begeleidt in het **samenwerken** met anderen (leeftijdsgenoten en/of ontwikkelingsgelijken).
6. Dit kind heeft een leraar nodig die het kind stimuleert om te laten zien wat het kind kan, met de nadruk op het **doorzettingsvermogen**.
7. Dit kind heeft een leraar nodig die het kind steunt bij het **diepe denken** over 'grote onderwerpen en levensvragen' en daarbij rekening houdt met de emotionele ontwikkeling van het kind.
8. Dit kind heeft een leraar nodig die het kind helpt bij het stellen van **reële eisen** aan zijn/haar kunnen (voorkomen perfectionisme).
9. Dit kind heeft een leraar nodig die het kind steunt en aanmoedigt in het **aangaan** van uitdagende en complexe taken (voorkomen faalangst).
10. Dit kind heeft een leraar nodig die het kind begeleidt in het aangaan en onderhouden van **sociale contacten** (uitgaande van de behoeften van het kind).

(Bron: Surplus Signaal Digitaal- de profielboekjes)

Bijlage 2 Voorbeelden van ondersteuningsbehoeften voor excellente leerlingen

... een instructie nodig ...

- die verkort is. Doelen, kernpunten en oplossingsstrategieën kort bespreken waarna het kind zelfstandig aan het werk kan;
- die top-down is, de te leren vaardigheid in breder kader plaatst, bijvoorbeeld in verband brengt met andere kennis en vaardigheden alvorens deze te instrueren;
- waarbij informatie wordt gevisualiseerd
- afgestemd is op de vragen die hij / zij stelt.

... opdrachten nodig ...

- die vooral appèl doen op toepassing, analyse, synthese en evaluatie.
- waarbij automatisering van vaardigheden, zoals tafels, technisch lezen via toepassing tot stand komen
- waarbij meerdere problemen, toepassingen, oplossingen etc. tegelijkertijd aan de orde komen

... (leer)activiteiten nodig ...

- die (aanzienlijk) grotere leerstofgehele of stappen ineens bevatten: versnelling
- die aansluiten bij haar belangstelling voor de natuur of .....
- die verhoogd appèl doen op denkvaardigheden;
- die appèl doen op het zelf plannen en vormgeven van taken

... feedback nodig ...

- waarbij accent wordt gelegd op zelfcontrole, zelf-evaluatie;
- waarbij rekening wordt gehouden met fouten ten gevolge van te ver doordenken.
- aangepast aan het hogere niveau van functioneren en gericht op hogere vaardigheden.
- waarbij de leerling niet met andere kinderen wordt vergeleken maar met zichzelf.

... groepsgenoten nodig ...

- met wie hij/ zij samenwerkend kan leren; Die functioneren op overeenkomstig niveau bij samenwerking aan opdrachten
- die accepteren dat hij / zij meer kan op één of meerdere terreinen;
- die hem/haar vragen mee te spelen in de pauze;
- die het natuurlijk leiderschap van hem/haar accepteren.

... een leerkracht nodig ...

- die zich vooral opstelt als coach
- die duidelijk meer van hem / haar verwacht dan van de gemiddelde leerling
- die de leerling qua taal op een hoger niveau aanspreekt
- die kan accepteren dat hij / zij soms meer weet en kan dan hij / zij.

(Bron: Aangepaste versie van 'Versnellen zonder drempels- bijlage 2' www.schoolaanzet.nl)

Bijlage 3 Taxonomie van Bloom

Lagere orde denkvaardigheden

Onthouden

Kunnen ophalen van specifieke informatie, variërend van feiten tot complete theorieën

- Opslaan en ophalen van informatie (herkennen)
- Kennis van data, gebeurtenissen, plaatsen
- Kennis van belangrijkste ideeën
- Beheersing van een inhoudelijk onderwerp

Actiewoorden:

- Benoem
- Definieer
- Beschrijf
- Toon
- Identificeer
- Verzamel
- Onderzoek
- Wie
- Wat
- Wanneer

Begrijpen

De vaardigheid om adequate betekenis te geven aan informatie

- Begrijpen van informatie (kennen)
- Betekenis geven aan informatie
- Vertalen van kennis naar nieuwe context
- Interpreteren, vergelijken van feiten
- Ordenen, groeperen, afleiden van oorzaken
- Voorspellen van gevolgen

Actiewoorden:

- Vat samen
- Beschrijf
- Bespreek
- Interpreteer
- Formuleer conclusies
- Contrasteer
- Voorspel
- Leg verbanden
- Onderscheid
- Werk uit voor verschillende doelgroepen
- Werk uit voor een andere context
- Maak een inschatting

Toepassen

De vaardigheid om kennis in nieuwe en concrete situaties toe te passen

- Gebruiken van kennis
- Toepassen van methoden, concepten, theorieën in nieuwe situaties
- Oplossen van problemen met gebruik van noodzakelijke kennis of vaardigheden

Actiewoorden:

- Pas toe
- Demonstreer
- Bereken
- Vul aan
- Illustreer
- Toon
- Los op
- Onderzoek
- Pas aan
- Verander
- Relateer
- Classificeer
- Experimenteer

Hogere orde denkvaardigheden

Analyseren

De vaardigheid om informatie op te delen in onderdelen zodat de structuur kan worden begrepen en bestudeerd

- Patronen herkennen
- Organisatie van onderdelen
- Herkennen van verborgen betekenissen
- Identificatie van samenstellende elementen

Actiewoorden:

- Analyseer
- Scheid
- Orden
- Leg uit
- Verbind
- Classificeer
- Deconstrueer
- Construeer
- Vergelijk
- Selecteer
- Leid af

Evalueren

De vaardigheid om de waarde van iets te kunnen beoordelen in relatie tot een bepaald doel

- Ideeën vergelijken en van elkaar onderscheiden
- Inschatten van de waarde van theorieën, beroepsproducten
- Maken van beargumenteerde keuzes
- Verifiëren van de waarde van bewijzen
- Herkennen van subjectiviteit

Actiewoorden:

- Beoordeel
- Beslis
- Orden
- Geef een cijfer
- Toets
- Meet
- Geef een aanbeveling
- Overtuig
- Selecteer
- Leg uit
- Maak een onderscheid
- Ondersteun
- Concludeer
- Vergelijk
- Vat samen

Creëren

De vaardigheid om met behulp van het geleerde nieuwe ideeën, oplossingen, producten te ontwikkelen

- Gebruik bestaande ideeën om nieuwe te creëren
- Generaliseren op basis van wat bekend is
- Multidisciplinaire toepassing; relateren van kennis uit verschillende disciplines
- Voorspellen, conclusies trekken

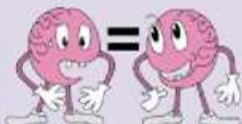

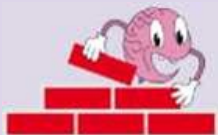

Actiewoorden:

- Combineer
- Plan
- Ontwerp
- Maak
- Ontwikkel
- Onderzoek
- Wat als?
- Stel op
- Formuleer
- Herschrijf

Bijlage 4 Denksleutels

DENKSLEUTEL	OPDRACHT	VOORBEELD VOOR JONGE KINDEREN (2,5 TOT 6 JAAR)	VOORBEELD VOOR OUDERE KINDEREN (6 TOT 12 JAAR)
Vraag-sleutel 	Begin met het antwoord. Laat kinderen vragen verzinnen die leiden tot alleen dat antwoord.	Het antwoord is 'appel'. Welke vraag kun je stellen?	Het antwoord is 'vrijheid'. Welke vragen kun je stellen?
Nietus- sleutel 	Bepaal het omgekeerde. Plaats woorden als (kan) niet, (zal) nooit in een opdracht.	Noem 2 dingen die Sinterklaas nooit in je schoen zou stoppen?	Noem 10 geluiden die je NOOIT in het oerwoud zult horen?
Wat als-sleutel 	Stel de kinderen een 'Wat als...' vraag. Laat kinderen oorzaken en gevolgen benoemen.	Wat zou er gebeuren als dieren plotseling konden praten?	Wat zou er gebeuren als je niet meer ziek kon worden?
Combinatie-sleutel 	Laat kinderen de eigenschappen van twee voorwerpen die niet bij elkaar horen benoemen . Laat kinderen eigenschappen combineren zodat een nieuw voorwerp ontstaat.	Een knuffel is zacht en heeft ogen en een mond. Een kast staat stevig en heeft deuren en laatjes. Een opbergknuffel met vakjes zou de combinatie kunnen zijn.	Een boom staat op een vaste plek in de buitenlucht en verandert elk seizoen van kleur. Een muizenval kun je overal neerzetten en vangt muizen. Een muizenval die van kleur verandert en daardoor niet opvalt als je hem buiten bij een boom plaatst, zou de combinatie kunnen zijn.
Alfabet-sleutel 	Laat kinderen woorden bedenken die beginnen met de letters A t/m Z die op de één of andere manier te maken hebben met een bepaalde categorie of met een bepaald onderwerp.	Dieren A ap B eer C (overslaan) D uif E zel	Sprookjes A ssepoester B oze wolf C
Lachwekkend- sleutel 	Doe een lachwekkende of uitspraak of stelling. Laat kinderen argumenten verzinnen om de stelling aannemelijk te maken.	Op lego blokken kun je prima slapen Als je er veel hebt kun je een bed bouwen. Als je er dan iets zachts overheen legt dan lukt het misschien wel.	De overheid zou iedereen een gratis auto moeten geven. Dit zorgt voor veel werkgelegenheid Hierdoor hoeft de regering minder kosten te maken.

<p>Variatie-sleutel</p> 	<p>Vraag kinderen op hoeveel verschillende manieren ze een bepaalde activiteit kunnen doen.</p>	<p>Op hoeveel manieren kun je een jas aandoen?</p>	<p>Op hoeveel manieren kun je nieuwe vrienden maken.</p>
<p>Uitvinding-sleutel</p> 	<p>Laat kinderen uitvindingen ontwerpen. Stimuleer ze om ongebruikelijke manieren en materialen te gebruiken.</p>	<p>Maak van zand een auto.</p>	<p>Ontwerp een bedopmaak-apparaat.</p>
<p>Overeenkomst-sleutel</p> 	<p>Vraag kinderen om overeenkomsten te noemen van twee duidelijk verschillende voorwerpen.</p>	<p>Wat is er hetzelfde aan een bal en een auto?</p>	<p>Wat is de overeenkomst tussen een steen en een bloem?</p>
<p>Voorspel-sleutel</p> 	<p>Laat kinderen voorspellen hoe bepaalde voorwerpen, situaties of omstandigheden er in de toekomst uitzien.</p>	<p>Hoe ziet ons lokaal er met kerstmis uit?</p>	<p>Hoe zou jouw kamer er over 10 jaar uit zien?</p>
<p>Muur-sleutel</p> 	<p>Leg de kinderen een stelling of uitspraak voor die normaal gesproken niet ter discussie staat en dus staat als een huis. Laat de kinderen de stelling ontkrachten door andere manieren te bedenken om met de situatie om te gaan.</p>	<p>Soep eet je met een lepel. Je kan soep ook uit een beker drinken.</p>	<p>Alle kinderen moeten maandag naar school Als we thuis leren dan ... Zieke kinderen mogen thuis blijven. Als we in het weekend leren dan..</p>
<p>VET-sleutel vet!</p> 	<p>Laat kinderen alledaagse voorwerpen verbeteren door de volgende handelingen: Vervormen Eraf halen Toevoegen</p>	<p>Hoe kun je deze toren verbeteren? Je mag dingen Vervormen, Eraf halen en Toevoegen.</p>	<p>Hoe kun je dit spel verbeteren? Je mag dingen Vervormen, Eraf halen en Toevoegen.</p>
<p>Nadeel-sleutel</p> 	<p>Laat kinderen nadelen van een alledaags voorwerp bedenken. Bedenk dan manieren om deze nadelen op te heffen.</p>	<p>Met een vork kan je geen soep eten, boterham smeren.</p>	<p>Met een telefoon kan je niet timmeren, meten, schrijven.</p>

Plaatje-sleutel

Laat de kinderen een afbeelding zien die niet direct gekoppeld is aan een thema.
Laat de kinderen argumenten bedenken waarop de afbeelding toch gekoppeld kan worden aan het thema.

Wat heeft deze foto van een banaan met Sinterklaas te maken?

Wat heeft deze foto van een aanslag in Afghanistan te maken met onze les over bezuinigingen?

Constructie-sleutel

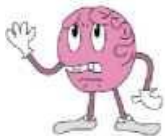

Laat de kinderen met behulp van een beperkte hoeveelheid materiaal een bouwkundig probleem oplossen.

Probeer met deze doosjes iets te bouwen dat hoger is dan je stoel.

Bouw een zo hoog mogelijke constructie die zelfstandig kan blijven staan, waarbij je gebruik maakt van deze krant, plakband en een schaar.

Interpretatie-sleutel

Beschrijf een ongebruikelijke situatie. Vraag de kinderen om verschillende redenen te bedenken voor het bestaan van deze situatie.

Waarom huilt een clown?

Waarom zit er een slang op het toilet?

Brainstorm-sleutel

Geef de kinderen een probleemstelling die opgelost moet worden. Laat kinderen brainstormen over een lijst met mogelijke oplossingen.

Hoe zou jij het speelplein leuker kunnen maken?
Regels voor brainstorming:

- Probeer zoveel mogelijk ideeën te bedenken zonder na te denken of het wel kan.
- Ongewone en gekke ideeën mogen ook.
- Aansluiten bij andere ideeën mag.
- Je mag andere ideeën niet afkeuren.

Hou zou jij jouw dorp veiliger kunnen maken?

Verplicht verbonden-sleutel

Laat de kinderen een oplossing bedenken voor een probleem waarbij ze verplicht zijn om een aantal voorwerpen te gebruiken.

Hoe kan je water drinken met een vel papier?

Hoe haal je jouw vlieger uit een boom met behulp van een zakje pinda's, een haarborstel en een stripboek?

Ander gebruik-sleutel

Laat kinderen hun fantasie en voorstellingsvermogen gebruiken om manieren te bedenken waarop een bestaand voorwerp anders gebruikt kan worden.

Noem 2 dingen die je ook met een vork kunt doen behalve eten.

Noem 10 manieren waarop een rode clownsneus anders gebruikt zou kunnen worden.

Anders dan anders-sleutel

Laat kinderen manieren bedenken om een bepaalde opdracht uit te voeren zonder de normale hulpmiddelen te gebruiken.

Hoe kan je tandenpoetsen zonder tandenborstel?
Hoe kan je water drinken zonder beker?

Hoe kan je gras maaien zonder grasmaaier?
Hoe kan je oorlog voeren zonder wapens?

Bijlage 5 Voorbeelden van doelen voor excellente leerlingen

A. Herstel van de gevolgen van slecht afgestemd onderwijs. Bijvoorbeeld:

- 'her' motiveren van de leerling of zorgen dat de leerling zich weer uitgedaagd voelt.
- leren leren. (zie ook bijlage 6, de doelen- en vaardighedenlijst – DVL)
- geaccepteerd worden door klasgenoten.

B. Bevordering van cognitieve aanleg binnen het reguliere vakkenpakket. Bijvoorbeeld:

- Reguliere doelen in kortere tijd halen.
- Excellent niveau behalen op één of meerdere cognitieve deelgebieden, bijvoorbeeld rekenen & wiskunde.
- Verdieping van kennis en vaardigheden binnen een regulier vakgebied
- Hogere doelen – analyse, evaluatie en creatie - binnen een regulier vakgebied accent geven (zie ook taxonomie van Bloom).

C. Bevordering van andere sterk ontwikkelde aanleggebieden. Bijvoorbeeld:

- Creativiteit.
- Sociale vaardigheden, leiding geven.
- Muzikale vaardigheden.
- Motorische vaardigheden.

D. Bevordering van katalyserende persoonlijkheidseigenschappen, met name:

- Werkhouding, bijv:
  - Leren doorzetten,
  - Perfectionisme verminderen,
  - Leren leren, verschillende doelen van de DVL.
- Sociaal emotionele ontwikkeling, bijv:
  - moed ontwikkelen je talent te tonen,
  - diplomatiek leren omgaan met je leraar,
  - leren leven, verschillende doelen van de DVL,
  - je aanleg integer leren gebruiken (bijvoorbeeld je niet laten voorstaan op je gaven)
- Fysieke ontwikkeling
  - een gezonde levensstijl ontwikkelen (bijvoorbeeld sporten naast het gamen)

E. Doelen buiten het reguliere vakkenpakket of huidige referentiekader. Bijvoorbeeld:

- doelen gekoppeld aan andere vakvormingsgebieden zoals een vreemde taal leren, filosoferen, leren denken, leren programmeren, ondernemen, uitvinden, ...

(Bron: Aangepaste versie van 'Versnellen zonder drempels- bijlage 1' www.schoolaanzet.nl)

Bijlage 6 Doelen- en vaardighedenlijst

1. Leren leren

Werkhouding
☐ Ik geef aan wat ik wil leren en waaraan ik wil werken
☐ Ik zet me in voor taken die ik moet uitvoeren
☐ Ik zet door wanneer iets niet direct lukt
☐ Ik houd mijn aandacht er goed bij als dat nodig is
☐ Ik werk zelfstandig als dat nodig is
☐ Ik zorg dat mijn werk er netjes en verzorgd uitziet
☐ Ik vraag op tijd hulp als ik ergens zelf niet uit kom
☐ Ik waardeer het leerproces ook als het resultaat tegenvalt
Werken volgens plan
☐ Ik formuleer leerdoelen voor mezelf
☐ Ik verken een onderwerp voor ik ermee aan de slag ga
☐ Ik weet welke stappen ik moet zetten en hoe ik deze moet uitvoeren
☐ Ik zorg dat ik het belangrijkste af heb voor de tijd om is
☐ Ik houd me aan mijn planning en stel deze bij als dat nodig is
☐ Ik kijk achteraf of mijn planning goed was en wat beter kan
Manieren van leren
☐ Ik weet welke manieren van leren er zijn en welke manier mijn voorkeur heeft
☐ Ik zet de meest geschikte manier van leren in
☐ Ik verzamel geschikte informatie op verschillende manieren
☐ Ik bewaar informatie om het later te kunnen gebruiken
☐ Ik laat zien wat ik geleerd heb
☐ Ik licht mijn antwoorden toe en laat zo zien dat ik het begrijp
☐ Ik controleer of mijn leervraag voldoende beantwoord is

2. Leren denken

ontwikkelen van en reflecteren op hogere denkvaardigheden

Analytisch denken
☐ Ik herken verschillen en overeenkomsten tussen dingen
☐ Ik zie het verband tussen waardoor iets komt (de oorzaak) en het gevolg ervan
☐ Ik zie de relatie tussen verschillende onderdelen binnen het grote geheel
☐ Ik maak ingewikkelde problemen gemakkelijker door ze op te delen in kleinere problemen
Creatief denken
☐ Ik ontdek nieuwe vragen of problemen
☐ Ik bedenk meerdere oplossingen voor een vraag of probleem
☐ Ik bedenk originele oplossingen voor een vraag of probleem
☐ Ik bedenk hoe ik bestaande ideeën in een nieuwe situatie kan toepassen
☐ Ik zet ideeën om in praktische oplossingen
☐ Ik neem afstand van een probleem om het even op me in te laten werken wat beter kan
Kritisch denken
☐ Ik ga na of mijn veronderstellingen kloppen
☐ Ik controleer of nieuwe informatie klopt en overeenkomt met informatie die ik al heb
☐ Ik onderscheid feiten van meningen en betrouwbare van niet betrouwbare bronnen
☐ Ik neem bij het vormen van mijn mening verschillende perspectieven mee
☐ Ik gebruik criteria om een mening te vormen
☐ Ik onderbouw mijn mening met argumenten
☐ Ik vraag door tot ik het echt begrijp
☐ Ik kies uit verschillende oplossingen de meest geschikte

3. Leren (voor het) leven

kennis, houding en vaardigheden op het intrapersonlijke en interpersoonlijke gebied

Inzicht in jezelf (intrapersonlijke vaardigheden)

- Ik ben trots op mijzelf en mijn werk
- Ik weet waar ik goed en minder goed in ben
- Ik maak gebruik van mijn sterke kanten en blijf werken aan waar ik minder goed in ben
- Ik doe de dingen zo goed mogelijk maar stel mijn eisen/doelen niet té hoog
- Ik vind het niet erg als ik niet meteen
- weet hoe iets moet of als iets niet meteen lukt
- Ik ga goed om met kritiek, ben flexibel met tegenslagen en begrijp dat ik hiervan kan leren
- Ik weet wat ik wil en kies daar ook voor

Omgaan met anderen (interpersoonlijke vaardigheden)

- Ik blijf mijzelf in een groep: anderen kunnen aan mij zien en van mij horen wat ik ergens van vind en hoe ik me voel
- Ik houd rekening met de regels die voor de groep belangrijk zijn
- Ik werk samen met anderen als we samen meer kunnen bereiken dan alleen
- Ik maak anderen enthousiast om samen ergens een succes van te maken
- Ik verdeel de taken samen met anderen op een manier die voor iedereen goed werkt
- Ik ben in staat in samenwerking met anderen verschillende rollen en taken te vervullen
- Ik zie en begrijp goed hoe anderen ergens tegenaan kijken vanuit hun beleving
- Ik luister goed naar de ideeën van anderen en verdedig mijn eigen ideeën
- Ik geef kritiek op een manier zodat de ander er ook iets aan heeft
- Ik presenteer de resultaten van mijn werk op een manier die past bij mij én bij het doel.